

Een triootje van kleine zeggensoorten in Sevendonk

Luc De Keersmaeker

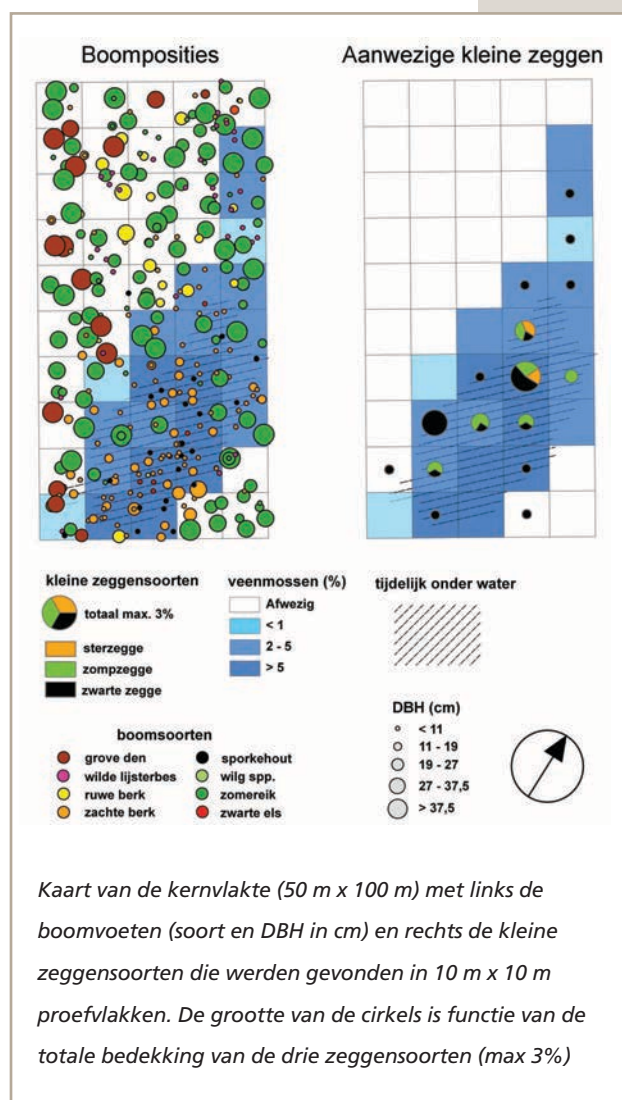

Globaal beeld van het berken-elzenbos in Sevendonk, met kussens van gewimperd veenmos op de voorgrond en riet en pijpestro daarachter. De houtige soorten zijn sporkehout (donkere stammen) en zachte berk (op de voorgrond een dood exemplaar).

Het bosreservaat van Sevendonk (68 ha), even ten zuiden van Turnhout, is een voormalig Brits munitiedepot dat werd overgedragen aan het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en sinds 1997 is aangewezen als bosreservaat. Samen met het militaire domein van Tielen en het natuurreservaat Winkelsbroek maakt Sevendonk deel uit van een groter complex van elzenbroekbossen, naaldbossen en droge en natte heides. Het merendeel van deze bossen is ontstaan in de loop van de 19de en 20ste eeuw door bebossingen en verbossingen in de valleien van de Echelsgracht en de Grote kaliebeek en heidegebieden op de zandruggen. Enkele percelen waren echter reeds in de 18de eeuw bebost. Die grote variatie vinden we ook in Sevendonk zelf terug: we vinden er jonge en oude bosbestanden, broekbos en drogere naald- en loofbossen, maar ook waardevolle graslanden en heide. Die laatsten beslaan een totale oppervlakte van 18 ha en krijgen een aangepast beheer. De bospercelen kennen al enkele decennia een nulbeheer.

In tegenstelling tot bossen op minder natte bodem kan de vegetatie van broekbossen zich bij een intacte hydrologie relatief snel, op termijn van 50 tot 100 jaar, vrij volledig ontwikkelen omdat traag koloniserende oudbosplanten van nature ontbreken in dergelijke bossen. Heel wat kenmerkende plantensoorten van elzenbroekbos, bijvoorbeeld elzenzegge, stijve zegge, zwarte bes, melkeppe, dotterbloem en zelfs moerasvaren (zie bosreservatennieuws 7: 24), zijn in Sevendonk present. De elzenbroekbossen wisselen af met wilgenstruwelen, waarin zich een soortenrijke epifytenvegetatie heeft ontwikkeld met ondermeer blauw boomvorkje, hamsteroortje en eikvaren (bosreservatennieuws 8: 12-13).

De broekbossen van Sevendonk zijn overwegend van het mesotrofe type omdat er in de valleitjes van de Echelsgracht en de Grote kalie-

beek basenrijk grondwater uittreedt. Sevendonk herbergt lokaal echter ook broekbos dat getypeerd wordt als 'berken-elzenbos met geoorde wilg' (volgens Cornelis et al., 2009) of 'zompzegge-berkenbroek' (*Carici curtae-Betuletum* volgens Stortelder et al., 1998). Goed ontwikkelde voorbeelden hiervan zijn zeer zeldzaam en nagenoeg enkel te vinden in de Kempen en het Hageland. Het bostype is afhankelijk van een specifieke hydrologie en komt enkel voor op een bodem die gevoed wordt door mineralenarm (zuur) grondwater, of op plaatsen waar regenwaterlenzen het basenrijke grondwater gedeeltelijk wegdrücken en ermee vermengen. Een voorbeeld op mineraalarm grondwater vinden we terug in Walenbos, terwijl in Sevendonk vermoedelijk sprake is van de tweede situatie.

Kleine zeggensoorten kunnen mits geschikte hydrologische condities ook voorkomen in bossen, zoals hier sterzegge langs een wortelkuil in het VNR Wingevallei.

In een perceel van het bosreservaat dat reeds op de Ferrariskaart als bos is ingetekend, komt plaatselijk een mooi ontwikkeld berken-elzenbos voor. We hebben in dit perceel een kernvlakte (50 m x 100 m) geïnventariseerd om de patronen in de vegetatielagen in kaart te brengen. De resulterende kaarten bevestigen dat de variatie in hydrologie zeer sterk bepalend is voor de vegetatie. Forse kussens van veenmossen, in hoofdzaak gewimperd veenmos (*Sphagnum fimbriatum*), markeren een natte laagte die in het winterhalfjaar onder water staat met basenarm neerslagwater. Het talrijke voorkomen van riet wijst er echter op dat de vegetatie ook door basenrijke grondwater wordt beïnvloed. In deze laagte is de boomlaag zwak ontwikkeld en domineert zachte berk, met sporkehout en geoorde wilg als talrijk voorkomende struiken. Op de hogere delen rondom is zomereik dominant, in een menging met grove den en ruwe berk. In de natte laagte zijn bomen duidelijk minder dik (DBH meestal < 30 cm) dan erbuiten (DBH meestal > 30 cm).

In de natte laagte ontbreken forse zeggensoorten, zoals moeraszegge, stijve zegge en elzenzegge, die aspectbepalend zijn in de mesotrofe elzenbroekbossen op basenrijk grondwater, elders in het bosreservaat. Daar staat tegenover dat we er drie kleine, blauwgroene zeggensoorten kunnen tegenkomen die in het mesotrofe elzenbroekbos ontbreken: sterzegge (*Carex echinata*), de naamgevende zompzegge (*C. canescens* = *C. curta*) en zwarte zegge (*C. nigra*). Vooral zwarte zegge is bijzonder talrijk en vormt plaatselijk kleine matjes. Deze kleine zeggensoorten zijn beter gekend van graslanden op een gelijkaardige standplaats. Aangezien de kernvlakte reeds meer dan twee eeuwen bebost is, mogen we besluiten dat ze bij geschikte hydrologische condities ook een duurzaam onderdeel kunnen vormen van een bosvegetatie. Via de kernvlakte in Sevendonk kunnen we de verdere evolutie van dit zeldzame bostype bij nulbeheer opvolgen. We verwachten dat de drainagegrachten geleidelijk aan opgevuld zullen worden door bladval, waardoor de natte laagte in oppervlakte kan toenemen. Zonder externe verstoringen in de hydrologie zou het berken-elzenbos hierdoor mogelijk kunnen uitbreiden.

Referenties

Cornelis J, Hermy M, Roelandt B, De Keersmaecker L & Vandekerckhove K. (2009) *Bosplantengemeenschappen in Vlaanderen, een typologie van bossen gebaseerd op de kruidlaag*. INBO.M.2009.5. Agentschap voor Natuur en Bos en Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel, 316 p.

Stortelder AHF, Hommel PWF, de Waal RW, van Dort KW, Vrieling JG & Wolf RJAM (1998). *Broekbossen*. KNNV uitgeverij, Utrecht, 216 p.